

Toetssteen der ware en valse genade

Th. Van der Groe

31. H.C. ZONDAG 25 - Van de Werkmeester des geloofs

Vr.65. Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk geloof?

Antw. Van de Heiligen Geest, Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging des heiligen Evangelies, en het sterkt door het gebruik van de Sacramenten.

Vr.66. Wat zijn Sacramenten?

Antw. De Sacramenten zijn heilige zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet, opdat Hij ons door het gebruik daarvan de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele; namelijk, dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.

Vr.67. Zijn dan beide, het Woord en de Sacramenten, daarheen gericht of daartoe verordend, dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op den enigen grond onzer zaligheid wijzen?

Antw. Ja zij toch; want de Heilige Geest leert ons in het Evangelie en verzekert ons door de Sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is.

Vr.68. Hoeveel Sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Verbond of Testament ingezet?

Antw. Twee, namelijk den Heiligen Doop en het Heilig Avondmaal.

De versterking van het geloof

D. En gaan nu eindelijk over tot het vierde en laatste deel van dit grote hoofdstuk, zijnde de geestelijke versterking van het geloof door middel van de Sacramenten of heilige Bondzegels. Wij noemen het hier kortheidshalve slechts de versterking van het geloof, omdat daarvan nu bijzonder zal gehandeld worden. Hoewel de eerste voortbrenging of werking van het geloof door de Heilige Geest hier ook zeker ingesloten is. De Catechismus voegt die beide hier ook bijeen in het voorstel (Vraag 65). Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk geloof?

Er is nu omstandig gehandeld, niet alleen van de aard en werkzaamheid van het oprecht geloof, maar ook van deszelfs Goddelijke kracht en vrucht, hoe hetzelfde ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, waarvan de rechtvaardigmaking wel de eerste en voornaamste grondweldaad is, voerende met zich de ware overtuiging van zonden, als een voorbereidende weg, en sluitende ook zelfs het geloof in, als haar middelloorzaak. Daarom moeten wij dan verder nu in overweging nemen, hoe dat Goddelijk geloof in 's mensen hart door de Heilige Geest (1) allereerst gewerkt, en dan (2) verder ook versterkt wordt.

1. Van het eerste leert de Catechismus, *dat zulks komt van de Heilige Geest, die het geloof in onze harten werkt, door de verkondiging van het Heilig Evangelie*. Om het kort te overwegen, staat ons dan te letten:

- (1) op de Auteur,
- (2) op Zijn werk,
- (3) op het middel.

(1) De Auteur of Werkmeester van het allerheiligste geloof is geen ander, dan de Drie-enige God, of de Vader, in de Zoon, door de Heilige Geest. Gelijk de Schrift het dan ook zo aan alle drie de Goddelijke Personen onderscheidenlijk toeigent. Van de *Vader*, zie Joh. 6:29, 44; Ef. 2:8; Kol. 2:12. Van de *Zoon*, Hebr. 12:2; Luk. 17:5. En van de *Heilige Geest*, 1 Joh. 4:13; 2 Kor. 4:13, waar Hij ook uitdrukkelijk *de Geest des geloofs* genoemd wordt. En het geloof wordt ook gesteld onder Zijn vruchten of werken, Gal. 5:22. Omdat aan Hem, in de Goddelijke huishouding der genade, het gehele heiligmakingswerk der verlore uitverkorenen is opgedragen. Waarvan het geloof de middelloorzaak is, daarom is dat uit dien hoofde dan ook bijzonder het werk van de Geest. En hiervan is te voren (Vraag 53), op het *Artikel van het geloof in de Heilige Geest* ook reeds gehandeld, wanneer wij beschouwden, hoe Hij ons van God genadig gegeven is, opdat Hij in ons, het oprecht geloof, als des Geestes gave, werkt, en in de harten van alle uitverkorenen.

Het ongeloof is geheel ons werk, maar het geloof is geheel des Geestes werk, in beginsel, in wasdom en in volkomenheid. Zo weinig als een dode kan doen, om zichzelf op te wekken en het leven te geven, alzo weinig kan een arm zondaar doen, om zichzelf het geloof te geven. O, of vele blinde, troosteloze en bekommerde zielen dit ene slechts van God, door Zijn Geest, eens recht leerden verstaan! Zij treuren dagelijks over het missen van een oprecht geloof, en zij weten niet, helaas! hoe zij toch immermeer daaraan geraken zullen. Maar zij zijn niet geestelijk ontdekt van hun dodelijke onmacht, *en hoe het bedenken des vleses vijandschap tegen God is*, Rom. 8:7. En daarom werpen zij zich niet eenmaal vlak voor Christus voeten neer, met een hartgrondige smeking, dat Hij toch Zelf door de wederbarende werking van Zijn Geest, het waarachtig geloof in hun ongelovige harten eens wil scheppen.

Arme bedrukte zielen! U zwerft hier met Hagar ook om in de akelige woestijn van uw dodelijke ellende, maar gij gaat er nog niet vermoeid bij neerzitten, om ook met haar uw stem op te heffen en te wenen tot die God, Die u alleen kan helpen, en uw ogen openen, dat gij de waterput ziet, waar gij het levendige water uit zult drinken, Gen. 21:16, 19. Ach, dat Hij Zelf de vaste sloten en grendelen van uw geest eens mocht losmaken, en breken al uw banden en ketenen eens in stukken! Dat die eeuwige, eindeloze genadekracht van Jehovah's wonderarm, die de wereld heeft geschapen, uw bekommerde zielen eens mocht aangrijpen, en u ten enenmale uit uzelf en uit het schepsel schudden! Dan zou u ook weldra de Geest des geloofs ontvangen, en wat werd gij dan niet wel duizendmaal gelukkig! Ach, indien het immer mogelijk is, neemt toch eens voor, door Zijn genade, om niet eerder te willen rusten, voordat gij een waarachtig geloof in uw hart zult bekomen hebben, en met al de heilige kinderen van God ook vrolijk zult kunnen juichen, dat de Heere uw banden losgemaakt heeft, Ps. 116:16. Hij kan het nog doen, hoe ongelooflijk het voor u mocht schijnen. Als gij nu denkt, dat uw zaak mogelijk eeuwig verloren is, dan kan een enkel woord van Christus' mond u het zaligmakend geloof nog geven, en nemen het waangelooft geheel van u af. En

wie weet, of Hij ook niet alreeds op weg getreden is, om u te komen helpen, en om ook eens tot u te zeggen: Zingt vrolijk, gij onvruchtbare, die niet gebaard heeft, maakt geschal met vrolijk gejuich, Jes. 54:1.

(2.) Het geloof is dan zeker een almachtig werk van de Heilige Geest, Die in ons werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen, Fil. 2:13. Als de tijd der minne gekomen is, dat de arme verloren ziel van de doemwaardige zondaar, van het vlakke des velds zal opgenomen worden in de eeuwige liefdearmen van de Drie-enige God, en als zij de gelukzalige Bruid van de Zone Gods gemaakt zal worden, nevens al de ware uitverkorenen, zie, dan komt de Heilige Geest, met Zijn almachtige levensadem de ziel van de dode zondaar krachtig aanblazen, en met Zijn hemelse genadestralen allerzaligst verlichten. Hij gaat, door middel van een zaligmakende overtuiging, die vastheden van de satan en van de vijandige Adams natuur daar al gelijk opbreken, en neemt het stenen hart weg. Hij scheurt ook zelfs de sterkste banden van zonde en wereld, waar de arme uitverkorenen zo vast aan gebonden liggen, nu geheel in stukken. Hij doet de waggelende fundamenten van de eigengerechtigheid en van het waangeloof in de ziel geheel instorten en wegzinken, en Hij schept binnen in het gemoed een waar Goddelijk licht, waarbij al die donkere nevelen en schaduwen nu gaan verdwijnen. Hij openbaart daar ook de Heere Jezus Christus met Zijn glansrijke heerlijkheid en met de gehele volheid van Zijn dierbare Goddelijke genade, en Hij opent de blinde ogen van de zondaar, om Hem, als Zijn algenoegzame Hemelse Verlosser, geestelijk te aanschouwen. O, nu gaat de blinkende Morgenster op in het hart! Nu maakt de Heilige Geest de dode zondaar levendig, met Christus. Nu leidt en trekt Hij hem, op de allerliefelijkste wijze, tot Christus, en verenigt zijn gemoed met de Goddelijke Immanuël. Hij drukt hem de hebbelijke gestalte en de wortel van het oprechte geloof alzo diep inwendig in de grond van zijn ziel, dat de arme zondaar de Heere Jezus, met al Zijn volzalige genadeweldaden, hartgrondig gaat aannemen en omhelzen, en zichzelf ook geheel aan Hem overgeven en toevertrouwen. Ja, de Heilige Geest doet hem nu, in Christus, ook de eeuwige Vader vinden, en de Drie-enige God, met Zijn ganse volheid van zaligheid, voor tijd en eeuwigheid. Hij geeft hem die God, in Christus, met al Zijn heilrijke weldaden tot Zijn zalige verlossing nu al gelijkelijc zó te omhelzen en waarachtig te genieten door het geloof.

Voorzeker, de mensen moeten deze dingen door de Goddelijke genade ondervindelijk zelf gewaar worden in hun eigen zielen, of anders zal dit Evangelie ook bedekt zijn in degenen die verloren gaan, 2 Kor. 4:3. Velen zijn zeer genegen om over de aard en eigenschappen van het ware geloof met elkander te zintwisten. Maar, de Schrift zegt: er geloofden er zo velen, als er geordineerd waren tot het eeuwige leven, Hand. 13:48. En zo velen zullen het dan ook maar recht verstaan, als er die verborgenheid des geloofs zullen houden in een reine consciëntie., 1 Tim. 3:9.

Hoe de Heilige Geest het middel des Evangelies gebruikt

(3). De Heilige Geest, het geloof dan aldus werkende in onze harten, gebruikt daar gewoonlijk het ingestelde middel toe van de verkondiging van het Heilig Evangelie. Zonder dit Goddelijk werktuig zal het geloof in Gods beraamde weg dan ook nooit gewerkt worden in iemands hart. Want het geloof moet uit zijn eigen aard immers zelf werkzaam zijn jegens of omtrent het Evangelie, als deszelfs middellijk, Goddelijke voorwerp, waarin ons Christus met al Zijn weldaden van God geschonken en voorgesteld wordt. Hierom predikte de Zaligmaker: *Bekeert u en geloof het Evangelie*, Mark. 1:15. Maar het eerste van het geloof en van de geloofswerkzaamheid is de kennis. Daarom moeten wij het Evangelie, waaraan wij zullen geloven, dan ook noodzakelijk eerst geestelijk kennen. En hiertoe moet ons hetzelfde, in Gods ingestelde weg, door Zijn heilige dienaren en gezanten nu ook zuiver verkondigd worden, beide met een levendige stem, en door een onfeilbare Geestesletter. *Want hoe zullen zij toch in Hem geloven, van Welken zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen zonder die hun prediken? Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods*, Rom. 10:14-17.

Daarom laat de Heere de arme, verloren zondaren, die ten eeuwige leven verordineerd zijn, de verkondiging van het Heilig Evangelie dan ook eerst ontmoeten, en zet hen daaronder neer. En ziet, dan komt nu Zijn Geest, en opent hun harten, dat zij daar acht op nemen, Hand. 16:14. Hij verlicht

hun verduisterd gemoed met de blinkende stralen van dat alleraannemingswaardig, heerlijke Woord van het Evangelie. Hij brengt Gods dierbaarste heil- en genadebeloften (die in dat Evangelie, als in een rijke schatkamer verborgen en opgesloten liggen) daaruit gepast te voorschijn, en stelt die zeer klaar in een waarachtig hemels licht voor hun ogen, en ontdekt hun de Heere Jezus in dezelve. Ja, Hij drukt hun ook de Goddelijke genadebeloften van het Evangelie zodanig op hun gemoed, dat zij de Goddelijkheid daarvan nu wel krachtig gevoelen, en er hartgrondig van overreed worden, niet anders, alsof de Heere God nu Zelf voor hun aangezicht stond, tot hen sprekend uit de hemel met Zijn eigen mond. Zie, zó werkt Gods Geest dan nu in de harten van de uitverkorenen, onder en door de verkondiging van het Heilig Evangelie, een waar en oprecht geloof. Waaruit dan ook wel duidelijk blijkt, dat, wanneer slechts het Evangelie, met deszelfs genadige beloften, voor 's mensen ziel nog waarlijk bedekt en verborgen blijft, er dan ook in genen dele een waar zaligmakend geloof plaats kan hebben. *Maar indien ook ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen die verloren gaan; in dewelke de God dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen, opdat hun niet bestrale de verlichting des Evangelie der heerlijkheid van Christus, Die het Beeld Gods is, 2 Kor. 4:3, 4.* De mensen kunnen voorzeker nooit meer waarachtig geloof hebben, tot hun rechtvaardigmaking en zaligheid in Christus, dan zij geestelijke kennis van de waarheid van het Heilig Evangelie hebben, welke van hen, in de Geest, gelovig moet omhelsd worden. Het Evangelie is Gods blijvend zaad in het hart, waar het geloof uit moet wassen, en het hemels licht, waar de Heilige Geest het geloof door komt ontsteken. Want de Wet, hoewel zij in de weg des Geestes wel het voorbereidend zielvernederend middel is tot het geloof, zo is zij toch het eigenlijk formerend en werkend middel niet van hetzelfde. Dit is alleen het zuivere Evangelie, gelijk dat hier in de Catechismus daarom ook slechts genoemd wordt.

De Wet is als de spiegel, waarin de mens de verdoemelijkheid van zijn eigengerechtigheid bij Gods helder licht zeer levendig bemerkt, en het *Evangelie* is de spiegel, waarin hij de heerlijkheid van Christus en van Zijn volmaakte Middelaarsgerechtigheid met ongedekt aangezicht zodanig aanschouwt, door de werking van de Heilige Geest, dat hij daar met zijn gehele hart nu gelovig ook naar uitgaat, en die heilbegerig aangrijpt en omhelst, 2 Kor. 3:18. En zo is deze dan ook noodzakelijk de aanbiddelijke wijze en heilige orde van de Geest in het bekeren van de zondaren, dat Hij hun altijd eerst de Wet voorhoudt tot hun ware overtuiging, en dan vervolgens ook het Evangelie tot hun inwendige geloofsvereniging met de Heere Jezus Christus. De Wet doet ons het waangeloof verliezen, en het Evangelie doet ons het ware geloof ontvangen. Maar het horen van het Evangelie gaat altijd in orde voor het geloven, zoals ons de Apostel ook zal leren. Ef. 1:13.

Dit zij hier dan genoeg gezegd van de eerste oorsprong en werking van het geloof.

b. Hierop volgt nu deszelfs versterking, waarvan ons in de Catechismus alzo geleerd wordt, dat de Heilige Geest datzelfde sterkt door het gebruiken van de Sacramenten. Om dit wat nader te overwegen, hebben wij hier weer in acht te nemen:

- (1) des Geestes werk, dat hij verricht, en dan
- (2) de middelen, waardoor Hij zulks doet.

(1). Het werk des Geestes is, dat Hij Zijn eigen geloof in de harten van al Gods kinderen ook steeds versterkt. Daar is veel aan gelegen, dat deze zaak, met des Heeren hulp een weinig geopend en klaar in het licht gesteld word. Want het is hier nu de rechte plaats om van de zwakheid en van de gebreken en ongesteldheden, waaraan het oprechte geloof menigvuldig onderhevig is, in het bijzonder te spreken. Tot dusver hebben wij ons enkel opgehouden met de beschrijving van de eigenlijke aard en wezenlijke werkzaamheid van het geloof, gelijk ook van deszelfs vrucht en oorsprong. Maar nu is het nodig, indien dit alles wel verstaan zou worden, dat wij ook verder handelen van het natuurlijke en van het bijkomende gebrek, hetwelk het geloof aanhangt, en waartegen de gedurige genade en versterking van de Heilige Geestes in de weg van Gods geordineerde middelen, noodzakelijk vereist wordt.

Dat Goddelijk geloof, welke verhandeling ons nu zo lang heeft opgehouden, is wel een volkomen geloof in delen, doch niet in trappen. Hetzelve is in de ene Christen groter en sterker, in de andere zwakker en kleiner, *gelijk als God een iegelijk de mate des geloofs gedeeld heeft*, Rom. 12:3.

- Sommigen zijn hier *kinderkens en zuigelingen, anderen jongelingen, anderen vaders in het geloofs*, 1 Joh. 2:12, 13.
- De Heilige Schrift is ook zo gewoon te spreken van *een wasdom des geloofs*, 2 Kor. 10:15; 2 Thess. 1:3.
- Van *de vermeerdering des geloofs*, Luk. 17:5.
- Van *de bevestiging des geloofs*, Hand. 16:5; Kol. 2:7.
- *Krachtig wording des geloofs*, Filem. vs. 6.
- *Volmaking des geloofs*, 1 Thess. 3:10.
- *Opbouwing van het geloof*, Judas vs. 20.
- *En geloofsversterking*, 1 Thess. 3:2.
- Ja, in de Schriftuur wordt ook gesproken van een *zwakheid des geloofs*, Rom. 4:19 en 14:1.
- En overal waar men gemeld vindt van de *zwakken in het Christendom*.
- En van een *sterkheid des geloofs*, Rom. 4:20 en 15:1; 1 Kor. 16:13; 1 Joh. 2:14.
- Wij lezen ook van een *geloof als een mostaardzaad*, Matth. 17:20.
- En *geloof als een gekrookt riet en rokende vlaswiek*, Jes. 42:3.
- En van *kleingelovigen*, Matth. 8:26 en 18:6; Luk. 12:28.
- En ook van een *groot geloof*, Matth. 8:10 en 15:28.
- En van *vol geloof te zijn*, Hand. 6:5, 8 en 11:24.

Hetwelk allemaal dient, om ons aan te wijzen dat er zeker trappen zijn in het geloof, van sterkte en van zwakheid, gelijk in al Gods andere genaden, en dat alle Christenen geenszins dezelfde mate des geloofs bezitten, maar dat, dezen aangaande, een groot onderscheid is tussen de ene en de andere.

Van de zwakgelovigheid in 't algemeen

Maar opdat deze leer niet enigszins misgevat word (gelijk helaas! van velen zo droevig geschiedt), moet hier nu voor alle dingen eerst wel in acht genomen worden, *dat zodanige verscheidenheid in de geloofstrappen geen de minste verscheidenheid invoert in het geloofswezen*. Even alsof een zwak geloof wezenlijk ook een ander soort van geloof zou zijn dan een sterk geloof. Nee, deze is een allergevaarlijkste misvatting, strekkende tot verderf van de gehele leer van het Evangelie. De zwakheid en sterkte zijn slechts enkele hoedanigheden of bijkomstigheden van het geloof, die, hoe natuurlijk en onafscheidelijk zij hetzelve ook al mogen aanhangen, toch echter deszelfs eigenlijke aard en wezenlijke werkzaamheid in het minst niet veranderen. Het allerkleinste geloof is van even dezelve natuur en natuurlijke kracht en werkzaamheid, als het allersterkste geloof, hoeveel zij schoon ook mogen verschillen in mate of in trappen. Wat meerder of minder, en dergelijke dingen, veranderen het wezen van een zaak niet. Gelijk het kleinste korreltje goud, dat ook nog met vele onzuivere stof zeer nauw en vast vermengd is, niet minder waar en deugdelijk goud is in wezen, dan de grootste klomp, hoe zuiver van allooi die ook zijn mocht. En gelijk het kleinste vonkje vuur, liggende verborgen onder veel as, zodat het nauwelijks gezien of gevonden wordt, wezenlijk al hetzelfde vuur is, als het grootste vuur, dat alles aansteekt en sterk brandt. En het minste druppeltje water van dezelfde substantie is, als het water van een gehele rivier, niet anders is het ook met het geloof.

Het minste korreltje of vonkje of druppeltje daarvan, hoe zeer het met ongeloof, duisterheid, twijfeling en andere zondige verdorvenheid ten nauwste bezet en als vermengd mocht zijn, is en blijft toch wezenlijk en waarachtig geloof, zowel als een geloof dat sterker, groter en zuiverder is.

De vader van het kind die schreide over zijn klein geloof, Mark. 9:24 en de hoofdman over honderd die van de Zaligmaker zo geroemd werd over zijn groot geloof, Matth. 8:10, hadden wezenlijk énerlei

geloof, maar verscheiden in mate en trappen. Beide toch erkenden zij de Heere Jezus waarlijk voor de Christus, de Zoon des levendigen Gods, en hielden Hem als zodanig alleszins in waarde, en zochten alleen bij Hem al hun hulp, met afzien en verzaking van alles, ja, vertrouwden ook oprecht op Hem. Dit was het wezen of de wezenlijke werkzaamheid van hun beider geloof. Maar zie, de een had een grotere mate van geloof dan de ander, en de trappen van beider geloof waren grotelijks onderscheiden. In de hoofdman werd meer geestelijk licht dan zuiver geloof gevonden, en meer leven en kracht, meer stilheid, ootmoedigheid, lijdzaamheid, vertrouwen enz. Daarentegen waren in die arme vader van het kind meer duisterheid, twijfeling, strijd en zwakheid, onrust en bekommering enz. Dit was nu het onderscheid in het geloof van deze mensen, die toch in de grond beide oprechte gelovigen waren, en in de ware geestelijke eenheid van het geloof stonden, om welke de Zaligmaker bidt voor de Zijnen, Joh. 17:21.

Men moet hier dan altijd wel in acht nemen, en door Gods genade wel leren verstaan:

1. Dat geloof en twijfeling (of anders geloof en ongelooft) twee wezenlijk onderscheiden zaken zijn, van geheel verschillende aard en natuur, die in de Heilige Schrift zo vlak tegen een gesteld worden, Matth. 21:21; Rom. 4:20; Jac. 1:6 en elders. Gelijk licht en duisternis, hitte en koude, en dergelijke tegengestelde soorten van dingen, geheel van elkaar afgezonderd en vaneen gescheiden zijn, also zijn geloof en twijfeling ook geheel gescheiden. Want geloof is geen twijfeling, en twijfeling is geen geloof, maar 't zijn recht tegengestelden. Het geloof strijdt tegen de twijfeling, en deze strijdt tegen het geloof. Zij zullen nooit ophouden een natuurlijke vijandschap, strijd en worsteling tegen elkaar te voeren, en zij laten zich, zelfs niet voor een ogenblik, ooit wezenlijk tezamen verenigen. Het geloof zal de twijfeling verdrijven, en de twijfeling zal het geloof verdrijven, naardat maar het een of ander de overhand kan bekomen. In het wezen des geloofs kan geen twijfeling ooit begrepen worden, en wederom, in de natuur van de twijfeling kan geen geloof ooit begrepen worden, aangezien zij toch waarachtig tegengestelde dingen zijn, welke daarom hun wederzijds verschillend wezen wel bijeen kunnen hebben, maar nooit ineen.
2. Daarnaast moet hier ook niet minder in acht genomen worden, dat die twee tegengestelden, geloof en twijfeling, nochtans *in dezelfde gelovige*, als in hun beider onderwerp of zitplaats, allernauwst tezamen verenigd zijn, zodat de gelovige die beide binnen in zijn hart altijd omdraagt. In zijn vernieuwd gemoed woont het geloof, en in zijn nog aanklevend, zondig vlees woont het ongelooft of de twijfeling. En beiden hebben zij, ieder uit zijn eigen oorspronkelijke grond, in des gelovigen hart zo een vaste en wezenlijke bezitting genomen, dat de gelovige met zijn gemoed alleenlijk gelooft, en met zijn vlees alleenlijk twijfelt. Het is met hem als de Apostel zegt: met het gemoed dient hij wel de Wet Gods (welke in het genadeverbond nu een zuivere Wet des geloofs is, Rom. 3 :27, en de Wet van Christus, Gal. 6:2), maar met het vlees de Wet der zonde; welker grond enkel duisternis en ongelooft is, Rom. 7:26. Gelijk als licht en duisternis in de avondstond zich nauw ondereen vermengen, en also dan de schemering uitmaken, eveneens vermengen zich geloof en twijfeling ook zeer nauw, - niet wezenlijk maar onderwerpelijk - tezamen, in dezelfde gelovige, en maken zos in hem een gemengde staat en leven en werkzaamheid, eensdeels van geloof, en anderdeels van ongelooft of twijfeling.
3. Gods kinderen bestaan, zo lang zij hier op aarde zijn, beide uit vlees en geest, of uit een nieuw gelovige, en uit een overgebleven oude natuur. In de ene woont Gods genade, en in de andere woont hun zonde. En die twee tegenstrijdige beginsels van geloof en ongelooft, van genade en zonde, van vlees en geest, voeren steeds binnen in het hart van de gelovige een onverzoenlijke oorlog en vijandschap tegen elkaar, en zoeken elkaar alleen te verderven en ten onder te brengen, zo veel zij immer kunnen. Het is hier al weer als de Apostel ons leert: *Want het vlees begeert tegen de geest, en de geest tegen het vlees, en deze staan tegen elkander, also dat gij niet doet hetgeen gij wilde*, Gal. 5:17. De gelovige wil, naar de Geest of naar zijn vernieuwde natuur, niet anders doen dan oprecht geloven, en ook uit het geloof voor God leven, Hab. 2:4. Maar zie, hier staat nu zijn zondig vlees,

of oude verdorven natuur, die nog in hem is overgebleven, geheel tegen aangekant, en wil hem zulks op alle wijze verhinderen en beletten, en hem enkel in de zonde en in het ongeloof steeds doen leven. Daaruit ontstaat dan nu die zware en moeilijke strijd des geloofs, 1 Tim. 6:12, welke ieder waar gelovige gedurende zijn leven lang steeds moet strijden tegen zijn eigen vlees en tegen het ongeloof en de zonde, welke nog binnen in hem wonen.

4. En hier in de goede strijd, heeft hij nu ook gedurig nodig van Gods Geest krachtig bijgestaan en geholpen te worden, gelijk de satan zijn vlees ook helpt en krachtig bijstaat. Naardat de gelovige hier nu staat in deze strijd des geloofs, zó staat het met de toestand en gelegenheid van zijn geloof dan ook eveneens. Indien hij waarlijk gesterkt wordt in de Geest, door de Goddelijke genade, zodat hij zijn zondige en ongelovige vlees allengskens mag doden en ten onder brengen, en daar de overwinning over bekomen, dan moet het zeker volgen, dat zijn geloof ook steeds moet wassen, en in wortel, hebbelijkheid, kracht, luister, zuiverheid en vruchtbaarheid enz. dagelijks moet toenemen. Daarentegen, indien zijn vlees sterker is en merkkelijk de overhand heeft over de geest, (gelijk helaas! zoo vaak het droevig lot is van velen, ja wel verre de meesten van Gods kinderen in deze geesteloze eeuw), dan wordt het geloof door duizend verdorvenheden van binnen, en door menigerlei verzoeking van buiten, waar de satan zijn heilloze besturing ook steeds in heeft, wel grotelijks bestreden, onderdrukt en bezwaard, zodat het dan onmogelijk andere, dan alleen zwakke, flauwe, onzuivere en onvaste werkzaamheden kan voortbrengen. Waarmee dan ook noodzakelijk een zwakheid en onvruchtbaarheid van het gehele geestelijke genadeleven, inwendig en uitwendig, moet vergezeld gaan, naardien hetzelfde toch enkel middellijk hangt aan de heilige wortel des geloofs.
5. Ziet, alzo is het geloof van Gods kinderen dan altijd meer sterk of meer zwak, naardat de Geest in hen meer of min strijd voert tegen het vlees, en indien strijd ernstig, levendig, standvastig en voorspoedig is, door de Goddelijke genade. Wij zullen hier nu niet omstandiger zijn, alzo wij hopen indien de Heere wil en wij leven, deze gewichtige stof des geloofs eniger tijd opzettelijk breder te verhandelen. Alleen is hier nog nodig wel in aanmerking te nemen, dat er eigenlijk een tweeërlei zwakheid des geloofs is, één die meer natuurlijk, en één die meer door omstandigheden ontstaat.

1. De natuurlijke zwakheid is deze, die gewoonlijk plaats heeft in alle jonge, eerstbeginnende Christenen, die pas in de staat des geloofs zijn overgegaan. Immers de dingen zijn altijd zeer gering en zwak in haar eerste beginsel, en nemen langzamerhand toe in kracht en wasdom, totdat zij tot hun volkomenheid nu geraken. Hoe tenger en zwak is toch een eerstgeboren kindeke, in vergelijking van een volwassen mens! Maar in het geestelijke geloofs- en genadeleven staat het ook niet anders. De nieuwgeboren kinderkens, die met melk moeten gevoed worden, 1 Petrus 2:2, zijn hier, overeenkomstig de gelegenheid, noodzakelijk altijd zeer zwak in het geloof, en zij worden door genade en door oefening met der tijd eerst sterker, en meer geworteld en opgebouwd in Christus, en bevestigd in het geloof, Kol. 2:7.

- Maar wij moeten deze kinderlijke zwakheid der gelovigen hier niet verkeerd verstaan, alsof het niet wel mogelijk, maar integendeel geheel ongerijmd, ja, wandrochtelijk zou zijn, indien soms eerstbeginnende Christenen ook terstond, door Gods genade, in een ruime geloofsverzekering en zoete gemeenschap met Christus, korter of langer, waarlijk zouden wandelen, alsof zulks enkel slechts behoorde tot de volwassenen staat der meer bevestigde Christenen, zoals sommigen dat zo dwaaslijk schijnen te willen stellen. Want de Heilige Schrift zal ons het tegendeel zeker leren. Zacheüs, Luc. 19:6, de kamerling, Hand. 8:39, Cornelius de hoofdman en de zijnen, Hand. 10:45, 46, de Stokbewaarder, Hand. 15:35, en denkelijk ook Lydia, Hand. 16:15, en anderen, hebben immers aanstonds, zodra als zij bekeerd waren, een ruime en zoete verzekering des geloofs genoten, en hebben de Heere voor Zijn genade aan hen bewezen geheel hartelijk geprezen, en zijn deswege zeer grotelijks verblijd geweest. Ja, het is waarlijk eigen aan de eerste komst des geloofs tot de Heere

Jezus, dat Hij de arme gelovige zondaren dan met grote liefde in Zijn huis ontvangt, en hun zielen zeer liefelijk pleegt te omhelzen, gelijk ons zulks zeer levendig zo wordt afgeschilderd in de gelijkenis van de verloren Zoon, die met de grote vreugde en goedertierenheid van Zijn Vader werd ontvangen, Luc. 15:24. Het is hier toch ook, als de Heere van Zijn volk zegt: *Als Israël een kind was, toen heb ik hem liefgehad*, Hos. 11:1. En zo plachten ook de kinderen van God nimmer te vergeten die eerste liefde van hun zalige ondertrouw met de Heere Jezus, en wat een allerdierbaarste genade, troost en vrede zij toen van Hem genoten, zodat zij ook daarna wel hartelijk en met tranen somtijds wensen, dat zij zulke liefelijke omhelzingen des Heeren nog eens weer mochten onder vinden, bijzonder als zij eens lang in duistere, dodige of verlatene toestanden moeten leven, en droevig zuchten: *Hoe lang Heere, zult Gij mijner steeds vergeten? Hoe lang zult Gij Uw aangezicht voor mij verbergen*, Ps. 13:2. Er zullen immers ook wel oprechte mensen genoeg gevonden worden, die zullen kunnen getuigen, hoe waarlijk die eerste tederste omhelzingen van de nauw verbonden harten zo iets zoets en beminnelijks bij zich hebben, hetwelk naderhand in het gehele huwelijksleven alzo niet meer genomen worden. Maar dit zullen de arme Christenen ook moeten zeggen van die allertederste liefdesomhelzingen van God, in Christus, welke zij toenmaals mochten genieten, toen Hij hen eerst opnam in Zijn armen, en hen kwam trekken met mensenzelen, met touwen der liefde, Hos 11:3, 4, toen zij de Heere ook nawandelden in de woestijn, in onbezaaide landen, Jer. 2:2.

- En toch is het evenwel zeker genoeg, dat die ruime blijdschap en zoete geloofsverzekering der eerstbeginnende christenen niet zo zeer ontstaan uit een geestelijke sterkte en hebbelijke ingewortelde vastigheid van hun geloof, als wel meest uit die bijzondere invloeden des Geestes, waarmee de Heere hen in die eerste tijd, als Zijn nieuwgeborene kinderkens, nu zacht wil troetelen en liefelijk omhelzen en kussen, gelijk de ouders hun kleine kinderkens alzo plachten te doen. Want de Heere wil Zijn Jacob ook richten naar de gang van Zijn zwakke zogende schapen, Gen. 33:13, en Hij wil ook de lammeren in Zijn armen vergaderen, en in Zijn schoot dragen; de zogende wil Hij zachtkens leiden, Jes. 40:11.
- Doch, deze tedere en zachte handelwijze des Heeren zal niet altijd zo duren, maar als Zijn kinderen nu zover beginnen op te wassen, dat zij enige oefening of beproeving nodig krijgen, dan zal Hij ook, schielijker of langzamer, Zijn weg met hen wijselijk gaan veranderen. Hij zal hun die gevoelige invloeden en die liefelijke ondersteuning van Zijn Geest, dan zo niet meer schenken als wel voorheen, maar Hij zal nu ook gaan arbeiden om uit dat gestaltelijke leven te leiden tot een zuiver geloofs- en genadeleven op grond van Zijn heilig Woord en beloften. Hiertoe zal Hij Zijn weg met hen nu alleszins richten. Want immers wij weten, dat kinderen die zelf beginnen te gaan, dan zo in des moeders schoot niet meer gedragen en getroeteld worden, gelijk de zogende kinderen, die nog niet gaan kunnen.
- En zie, als de Heere nu zodanigen weg of handelwijze met de Zijnen maar eens heeft beginnen in te slaan, en als Hij hen met Efraïm wil leren gaan, Hos. 11:3, dan zal het zeker weldra genoeg aan zichzelf en aan anderen beginnen openbaar te worden, dat zij waarlijk nog zeer zwak zijn in het geloof, en grotelijks onbedreven en onervaren in de wegen des Heeren. Het zal hun dan ook wel gaan, als het David ging, toen hij zeggen moest: *Heere, Gij had mijn berg door uwe goedgunstigheid vastgezet; maar toen Gij Uw aangezicht verborg, werd ik verschrikt*, Ps. 30:8. Kortom, de arme christenen zullen op deze posten dan wel smartelijk ondervinden, hoe groot hun inwonende verdorvenheid, en hoe klein hun geloof en genade waarlijk nog zijn, en wat kracht des Geestes, en heiligende middelen en oefeningen van de Heere zij steeds nodig hebben, tot ondersteuning en versterking van hun zwakke geloof. Voorzeker, zij zouden die droevige zwakheid huns geloofs nooit recht kunnen weten, als de Heere hun die Zelf, door Zijn genade, op de zware posten niet zo kwam leren. Te geloven, als men nabij de Heere Jezus in het licht wandelt, zulks kan zelfs het kleinste en zwakste geloof wel doen, maar te geloven in het midden van vele inwendige en uitwendige verzoeking en beproevingen van de hand des Heeren, en als men in de duisternis wandelt, en

geen licht heeft, Jes. 50:10, dit is waarlijk nog al een geheel ander werk, waar de arme zwakgelovigen geen raad toe weten. En zo is deze dan de *natuurlijke geloofswakheid*.

Hoe de zwakgelovigheid geen verandering maakt in het wezen des geloofs

2. Maar daarnaast is er ook een zwakheid des geloofs, die van ons moet aangemerkt worden als meer door toevallen en als enkel afhangelende van Gods heilige en vrijmachtige bestiering. Deze gaat niet altijd eveneens over de staat en weg van alle gelovigen, maar zoals de Heere in Zijn aanbiddelijke wijsheid, maar volgens Zijn eeuwige raad, voor een ieders geloof meest dienstig en nodig acht. Het lichamelijke leven van de mensen kan ons hier tot een levendig voorbeeld verstrekken, want daar hebben ook beide een *natuurlijke* en een *omstandelijke* zwakheid plaats.

- De natuurlijke zwakheid is deze, die enkel ontstaat uit de bijzondere trappen van ouderdom en van wasdom, welke aan alle mensen zonder onderscheid algemeen zijn. Maar de zwakheid door omstandigheid hangt enkel af van Gods wijze en soevereine bestiering over 's mensen leven, waarnaar ieder mens de mate van zijn gezondheid en sterkte dagelijks ontvangt. Sommigen zijn doorgaans sterk en gezond, ja ook wel voor al hun leven, en zij weten nauwelijks van ziekte of zwakheid. Anderen hebben hun wisselvalligheden van gezondheid en van ziekte, en zijn op de ene tijd sterk, op de andere tijd zwak. De sterksten hebben op sommige tijden hun zwakheden en ongesteldheden langer of korter. En weer anderen zijn meest altijd ziek, en voeren een zwak ellendig lichaam om, dat geen of weinig gezondheid ooit genoten heeft. Dit alles hangt dan enkel zo aan Gods wijze en vrijmachtige bestiering, welke in ons opzicht als toevallig moet aangemerkt worden, omdat dezelve zich naar geen andere vastgestelde orde, dan die van Gods verborgen wil richt, hoewel zij toch ook ordinair werkt door de middelloorzaken.
- Maar het is in het geestelijke leven des geloofs ook eveneens gelegen. Daarin zijn sommige gelovigen kerngezond en sterk, en weer anderen veeltijds zwak en ongezond. De sterksten hebben ook hun toevallen van ziekte en zwakheid, veel of weinig, en langer of korter, al naardat de Goddelijke bestiering hen in hun weg belieft te leiden. En die zwak zijn, ontvangen op sommige tijden ook weer gezondheid en krachten. Hoewel er ook wel gevonden worden onder Gods volk, die al hun dagen hier op aarde met een zwak en ongezond geloof te worstelen hebben, waarvan zij niet eer, dan in de ure van de dood verlost worden. Doch indien het der mensen plicht is in hun natuurlijke leven, om op alle wijze zorg te dragen voor hun welstand en gezondheid, en daar steeds de rechte middelen toe aan te leggen en te gebruiken, hoeveel meer zullen Gods kinderen dan niet gehouden zijn, om met alle zorgvuldigheid, door de genade, steeds te arbeiden en te waken voor de geestelijke gezondheid van hun dierbaar geloof, waar toch hun inwendig leven, sterkte, troost, heiligmaking en zaligheid geheel aan hangen?
- O! hoe zeer moesten de zwakgelovige Christenen niet bewogen en bekommerd zijn, om hun geloof door een naarstig gebruik van de geordineerde middelen toch meer versterkt te krijgen? Hoe moesten zij niet schreien en klagen zonder ophouden, met die vader van het bezeten kind, aan de voeten van de Heere Jezus, en roepen tot Hem: *ik geloof; Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp?* Mark. 9:24. Want niemand, dan Hij alleen, kan hen helpen. En hoe moeten ook de sterkgelovigen niet steeds ernstig op hun hoede zijn voor al hetgeen hun geloof nadelig mocht wezen, en staan ook zorgvuldig naar meerdere toeneming en versterking van hun inwonende genade! Want het is immers zeker, dat die toevallige zwakheid des geloofs, welke alle onderscheidenlijk voor te stellen, waarlijk wel een zeer gewichtig en noodzakelijk, maar tevens ook een zeer omstandig werk zou zijn van grote omslag. Wij zeggen hier dan slechts in 't algemeen, dat al die toevallige oorzaken eigenlijk tot vier voorname hoofdoorzaken moeten gebracht worden, te weten :

- (1) Gods heilige en soevereine bestiering;
- (2) de boze listen en verzoeken van de satan;
- (3) de inwonende zonde;
- (4) de aanvechting of verleiding van de wereld.

Een ieder van deze zou wel een brede verhandeling op zich zelf vereisen, indien die gewichtige materie, met de Goddelijke bijstand, naar behoren uitgewerkt te worden. Alleen achten wij noodzakelijk hier nog kort voor te stellen, welke gewoonlijk de natuurlijke uitwerkingen, of de wezenlijke kenmerken en eigenschappen zijn van de zwakheid des geloofs in de kinderen van God.

Waaromtrent dan altijd eerst noodzakelijk vastgesteld moeten worden, dat er waarlijk een oprecht geloof in hun harten door de Heilige Geest gewerkt is, geheel volkomen in wezen of in delen, zoals dat nu alreeds omstandig van ons beschreven is. Dit moet wel in acht genomen worden, want hier op steunt alles, wat er van de zwakheid des geloofs zou mogen gezegd worden. Waar geen oprecht geloof in de grond van het hart waarlijk gevonden wordt, maar waar de mens nog geheel staat in de grond van het ongelooft, aldaar kan ook geen zwak geloof plaats hebben. Hetgeen men daar voor nemen en houden wil, dat is dan slechts een bedrieglijk uitvloeisel van het verleidende waangelooft. Zodra het natuurlijke wezen der dingen is weggenomen, houden ook alle hoedanigheden en toevallen vanzelf op, als die geen ander waarachtig bestaan hebben, dan in hun wezen of onderwerp, waar zij aanhangsels van zijn. Stelt alleen de wezenlijke natuur des geloofs niet recht, zo zult gij ook de zwakheid des geloofs niet recht stellen: want die is geheel een toeval of hoedanigheid van het geloofswezen, dat daarom eerst recht gesteld moet zijn. Hier vandaan is het, dat alle degenen die dwalen, in de beschrijving van de grond en het wezen des geloofs, ook geen recht onderscheid zullen maken tussen de zwakheid des geloofs, maar die beiden altijd zeer verkeerd onder een zullen vermengen. En nochtans is deze waarlijk een dodelijke misvatting, tot verderving van de gehele zaligheidsleer. Want in alle zwakheid des geloofs, is altijd een vermenging of samenkomst, beide van geloof en van ongelooft, maar welke twee zorgvuldig van elkaar moeten onderscheiden worden. Daar is in het zwakke geloof altijd een waar oprecht geloof, maar hetwelk zwak is en meer niet dan flauwe en geringe werkingen kan voortbrengen, vanwege de kracht van het ongelooft, dat daartegenover staat in de gelovigen. En diensvolgens moet het ware wezen des geloofs dan ook noodzakelijk altijd eerst gesteld worden, eer men over kan gaan om de zwakheid des geloofs te stellen.

Nu, het wezen des geloofs bestaat *in een ware kennis, en in een waar vertrouwen*. Die twee zijn wezenlijk zo wel in de zwakke als in de sterk gelovigen. Maar het onderscheid tussen beiden ligt alleen, gelijk wij reeds gezegd hebben, in de bijzondere mate en trappen, volgens welke de sterkgelovigen een meerdere en zuiverder geloofskennis, en een vaster en zekerder vertrouwen des geloofs bezitten en beoefenen, door de kracht van de Heilige Geest dan de zwakgelovigen. De laatsten hebben meer te worstelen met de duisterheid en het wantrouwen, van het bijliggende ongelovig vlees, waar de satan, de zonde en de wereld, onder Gods heilige bestiering, een gedurige invloed in hebben. Want als maar slechts dat vlees merkkelijk de overhand heeft over de Geest, dan is het ongelooft in de ziel nu sterker dan het geloof, en dan wordt het geloof door het ongelooft krachtig aangevallen, bestreden, geschud, verdrukt, verdonkerd en verhinderd in zijn natuurlijke kracht en werking. En zie, even daaruit ontstaat dan nu de zwakheid des geloofs. De arme kinderen van God willen dan geloven, maar helaas! zij kunnen niet. Daar ligt een kracht van duisternis, van ongelooft en van twijfeling op hun harten, welke zij daar onmogelijk kunnen afwerpen, die toch alleen hun waarachtige sterkte is. Evenals een, die aan zware ketenen vastgebonden zit in een duistere kerker, onmogelijk vrij kan uitgaan om te wandelen of te werken, alzo zit het geloof hier dan ook als gebonden in de duistere kerker van het ongelooft, en ligt jammerlijk vast aan de ketenen van de helse aanvechtingen en verzoeken van de satan en van de verdorvenheden van het vlees. Hoezeer het ook mag zuchten, schreien en worstelen, het kan daar toch geenszins uitkomen, het kan niet vrijelijk handelen en werken overeenkomstig zijn natuurlijke aard.

De arme gelovige zit hier als gebonden aan handen en voeten, het is hem nu onmogelijk om Gods beloften zo gelovig aan te grijpen en zich met een stil vertrouwen op dezelve te verlaten. Hij zou veeleer een berg verzetten, dan dat hij nu met ruimte en stilheid zou geloven. Want de winden der verzoeking kunnen somtijds zo sterk waaien in zijn ziel, en met zodanig geweld tegen hem aankomen van alle kanten, dat het schijnt, alsof zijn geloof geheel ontworteld en omver geworpen zou worden.

En wie zal toch in staat zijn om ons te zeggen tot welk een droevige hoogte dit onweer der verzoeking somtijds wel kan rijzen, en hoe uitnemend zwaar het geloof daaronder wel kan lijden en uitermate zeer verdrukt en verzwakt worden, ja, in hoe nare kwijningen en ongesteldheden een ziel dan somtijds wel kan geraken gedurende een tijd, en tijden, en een halve tijd? Voorzeker, de aanvechtingen en verzoeking van de arme gelovigen kunnen dan wel zo menigvuldig en zo hooggaande en langdurig zijn, dat, als er alleen geen waar Goddelijk geloof in zijn hart door de Heilige Geest zeer diep geworteld zat, en steeds heimelijk onderhouden en versterkt werd, hij dan wel duizendmaal geheel ter neer geslagen, en van zijn vaste vertrouwen op God in Christus geheel afgerukt zou worden.

Maar zie, nu staat hij door de Goddelijke genade in de grond des geloofs zo vast geworteld, dat, hoe zeer hij door de winden der verzoeking ook geschud en bewogen mag worden, hij toch niet ter neer wordt geslagen in een volstreckte wanhoop, gelijk dit zo het rampzalig lot der geveinsden en waangelovigen is, die geen vaste wortel van een oprecht geloof ooit bezitten. Neen, de ware gelovige is, zelfs in de hoogste verzoeking en zwakheid zijns geloofs, dan nog evenals een schip, dat vast voor anker ligt in een zware storm. Hoezeer hij van de winden en baren der verzoeking ook geslingerd wordt, en dat het schijnt, dat hij op ieder ogenblik zal vergaan, zo gaat het vaste anker zijns geloofs toch niet door, noch breekt in stukken, maar hij houdt het daar nog voor, in de kracht van de Heilige Geest, totdat het onweer aan 't bedaren raakt, en zo blijft hij dan behouden door dat vaste anker des geloofs, hetwelk hij eenmaal heeft geworpen in het binnenste des voorhangsels, Hebr. 6:19.

De natuurlijke kenmerken en eigenschappen van het zwakgeloof zijn dan van tweeërlei aard, naar het tweeërhande beginsel, en naar deszelfs bijzondere en verschillende werkzaamheden, welke daarin al tezamen vloeien, en die de zwakgelovigheid eigenlijk stellen en veroorzaken.

1. Er is dan een grote duisterheid in de ziel, ontstaande uit gebrek van het geestelijke licht van het Evangelie. Zoals de zon, wanneer die schuilt achter dikke wolken, dan geen helder, maar een donker licht op de aarde neerzendt, zo schijnt de zon des geloofs binnen in het hart ook achter dikke wolken van blindheid, van verkeerde wanbegrippen en vooroordelen, van Satans bestrijdingen, aards- en vleesgezindheid, en van menigerlei andere verdorvenheid, welke het Goddelijke licht van het Evangelie dan beletten helder te schijnen in het gelovige gemoed. En uit die duisterheid en zondige verdorvenheid spruit dan ook noodzakelijk een grote kracht van wantrouwen en van ongelof in het hart jegens God en Zijn beloften, als welke door gebrek van geestelijk licht nu niet klaar gezien, en dus ook niet ruim gelovig aangegrepen en omhelsd kunnen worden. Integendeel brengen die duisternis en dat ongelovig wantrouwen allerlei nare vrez en bekommernissen, slingeringen en twijfelmoedigheid met zich. Ja, wanneer de verzoeking groot zijn, ook wel zeer benauwde angsten en verschrikkingen en zelfs helse bevingen en aanvechtingen, die de staat van de gelovigen ook wel zeer ellendig, treurig en bekommerlijk maken, meer dan men wel met woorden daarvan kan zeggen of uitdrukken. Deze en diergelijke dingen zijn de natuurlijke uitwerksels van het zondige en ongelovige vlees en van des satans verzoeking.
2. Hier tegen zijn er in het gemoed van de arme zwakgelovigen tevens ook nog andere werkingen, die alleen van de Geest des geloofs aldaar verwekt en veroorzaakt worden. Er schijnt dan op de grond en bodem van hun harten nog altijd een waar geestelijk licht des geloofs, hoe gering en hoe zwak het ook mocht zijn, waardoor zij dan nog heimelijk met hun gemoed (hoewel zij het zelf niet of nauwelijks mochten bemerken) aan God en Zijn beloften onverzettelijk blijven vasthouden, en die geenszins begeren los te laten, ja, al doodde hen de Heere. En zulks doen zij, als zij niet anders

kunnen, dan nog met klagen, kermen, zuchten en wenen, en met tegen het ongeloof meer of min te strijden en te worstelen, en op een goede uitkomst en verlossing nog heimelijk hopen, ja, met vele andere dingen, die in een bijzondere verhandeling zouden kunnen genoemd en voorgesteld worden. Het kan lichtelijk geschieden, dat deze werkingen van het geloof in sommigen zo flauw en zwak zijn, dat zij ook zelfs naar buiten of niet of nauwelijks kunnen gezien worden, en dat ook de gelovige die zelfs niet eens bemerkt, en nochtans zullen zij inwendig binnen in zijn gemoed alzo verborgen zijn, en op zijn tijd, als de Heere Zijn volk genadig wil zijn, door de invloed van Zijn Geest ook weer meer te voorschijn komen, en dan zullen zij klaarder kunnen gezien worden. Want het is zeker, dat ook in de hoogste verzoeken het licht des geloofs met haar inwendige werkzaamheid nooit geheel wordt uitgeblust in der gelovigen harten, maar dat ook de ellendigste kinderen van God altijd nog besloten liggen onder dat dierbare woord van Christus: *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude*, Luk. 22:32. Het geloof kan wel eens doodkrank zijn, en zelfs in flauwten of bezwijming liggen, dat het schijnt, of er de levensadem nu geheel zou uitgaan, maar het kan nimmermeer sterven, omdat die waarlijk leeft, en in de Zoon Gods gelooft, niet zal sterven in der eeuwigheid, Joh. 11:26; maar het water, dat Hij Zijn gelovigen geeft, wordt in hen een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven, Joh. 4:14. Dit alles kan dan, zo wij achten, nu genoegzaam dienen, om de rechte aard en gelegenheid van de zwakheid des geloofs in het algemeen aan te wijzen. Want om hier omstandiger te handelen van de bijzondere soorten, wijzen en toevallen van dit droevige kwaad, en van deszelfs onderscheidene oorzaken, voortgangen, uitwerkingen en besturingen, enz. laat de gelegenheid nu geenszins toe.

Aangezien het geloof van Gods kinderen dan nu aan zodanige zwakheid en menigerlei gebrek onderhevig is, zo is daar dan in alle manier des Geestes genade en kracht nodig, om dat zonder ophouden te versterken. Want gelijk het natuurlijk leven van de mensen geheel afhangt van de invloed van de Goddelijke Voorzienigheid, door de geordineerde middelen, alzo hangt het bovennatuurlijke leven des geloofs ook alleszins af van de invloed van de Heilige Geest, door de ingestelde middelen van het Evangelie. En hiertoe woont diezelfde Geest in der gelovigen harten, om hen door Zijn hemelse kracht steeds te bevloeien, te verlichten, te bestieren en te versterken in het heilige geloofs- en genadeleven, opdat zij mogen wandelen waardiglijk den Heere, tot alle behagelijkheid in alle goede werken, vrucht dragende en wassende in de kennis Gods, met alle kracht bekrachtigd zijnde, naar de sterkte Zijner heerlijkheid, tot alle lijdzaamheid met blijdschap, Kol. 1:10, 11. De ware gelovigen hebben geen andere sterkte dan die zij gedurig ontvangen van de Heilige Geest, en dat ordinair in Gods geordineerde weg. Want zij leven en moeten ook steeds wandelen door de Geest, Gal. 5:25. Hierom bad de Apostel ook zo ernstig voor de gelovigen, *dat God hun wilde geven naar de rijkdom Zijner heerlijkheid, met kracht versterkt te worden door Zijn Geest in de inwendige mens, opdat Christus door het geloof in hun harten wone*, Ef. 3:16, 17. Indien hun geloof dan nu zwak of anderszins gebrekkig is, hetzij natuurlijk of toevallig, het is de Heilige Geest, die Zijn eigen werk in hun zielen altijd onderhoudt en versterkt. En indien dit zo niet was, dan zou het zeker weldra gedaan zijn, ook met het allersterkste geloof, zo wegens de machtige vijanden, die de gelovige heeft, als wegens zijn diepe machteloosheid in zichzelf. En voorwaar, hoe meer een Christen dit recht leert kennen op de moeilijke posten, dat hij ook alle ogenblikken des Geestes kracht en hulp tot versterking van zijn geloof en van al zijn andere genade nodig heeft, hoe meer hij naar dezelve steeds zal uitzien, en hoe ernstiger en nauwgezet hij dan ook zal zijn in het gebruiken van de ingestelde middelen van de Geest.

Hoe het zwak geloof versterkt wordt door de Heilige Geest, door middel van het Evangelie en van de Sacramenten

(2). Waaronder tot versterking van het zwakke geloof ook bijzonder *de heilige sacramenten zijn en derzelver recht gebruik*. Het is wel zo, dat de verkondiging van het Evangelie, waardoor Gods Geest het geloof eerst werkt, tevens ook het eigenlijk geordineerde middel is tot deszelfs wasdom en versterking. Maar de Catechismus neemt nu voor in het bijzonder te handelen van de geloofsversterking, zoals dezelve van de Heilige Geest geschiedt, door middel van de Sacramenten, welke hier dan eerst beschreven worden (vraag 66) in hun rechte aard en gelegenheid, *als zijnde heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet, opdat Hij ons door het gebruiken derzelve de belofte van het Evangelie des te beter te verstaan geve en verzegele, namelijk dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en dat eeuwige leven uit genade schenkt*.

Dit is dan weer de eigenlijke rechtvaardigmakingsleer, die tevoren van ons verhandeld is. Toen zagen wij, hoe de gehele rechtvaardigmaking een zuiver en vrij genadegeschenk van God is, door Christus aan de arme gelovigen, welke Hij middellijkerwijs aan hen voorstelt in de belofte van het Evangelie, en welk allerdiërbaarst Goddelijk genadegeschenk dan weer van hen in de kracht van de Heilige Geest door een oprecht geloof noodzakelijk moet omhelsd en aangenomen worden, indien zij dat waarlijk zullen bezitten, en dus uit het geloof gerechtvaardigd zullen worden. Maar aangezien alles hier dan middellijk alzo geheel hangt aan de zuiverheid en oprechtheid van het geloof, zo heeft de barmhartige Hemelse Vader in Zijn ontfermende genade ook alleszins willen zorg dragen voor het zwakke geloof van Zijn arme kinderen, en heeft hun uit dat inzicht nu die heilige Sacramenten gegeven, als dierbare en bekwame middelen tot versterking van hun geloof, door de kracht van de Heilige Geest. Want daartoe zijn die Sacramenten uit hun aard en gelegenheid in alle manier zeer gepast, geordineerd en geschikt, als hebbende tweeërlei gebruik en nuttigheid voor de ware gelovigen.

1. Dat die hen dienen als zichtbare waartekenen ter lering en onderwijzing, om hen de Goddelijke belofte van het Evangelie van hun genadige rechtvaardigmaking in Christus te beter te verstaan te geven. Want zie, zij zijn als geestelijke figuren of prenten, waarin hun dat bloedig slachtoffer van Christus aan het kruis (hetwelk de enige en volkomen grond van hun rechtvaardigmaking en gehele zaligheid is), op een zichtbare wijze zeer levendig wordt afgebeeld en klaar voor ogen gesteld, niet anders dan als hing de Heere Christus daar Zelf zo voor hun aangezicht uitgestrekt aan het kruis, Zijn dierbaar bloed vergietende, en stervende tot vergeving van hun zonden en om hun het eeuwige leven te verwerven.
2. Ten andere dienen hun die heilige Sacramenten ook *als onbedrieglijke Goddelijke onderpanden en zegelen, ter bevestiging van die Evangelische waarheid aan hun harten door de werking van de Heilige Geest*. Die waarheid zelf is geestelijk en onzichtbaar, en valt niet onder het bereik van de uitwendige zinnen. Zij moet alleen door middel van het geloof en door de werking van de Heilige Geest van ons gekend en aangenomen worden. Waartoe deze zichtbare zegelen dan nu strekken, om de ongeveerinsde gelovigen van Godswege wel ernstig te verzekeren, dat zij waarlijk gerechtvaardigd zijn uit Zijn genade, in Christus Jezus, en dat zij ook erfgenamen zijn van het eeuwige leven.

En wanneer nu ook de Heilige Geest deze zegelen, door een gelovig gebruik van dezelve, vast gaat hangen inwendig aan het gemoed van de gelovigen, hoe zouden zij dan toch kunnen twijfelen aan die genadige belofte van het Evangelie? *Want beide het Woord en de Sacramenten zijn daarheen gericht* (volgens vraag 67) of daartoe verordend, *dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus, aan het kruis, als op de enige grond van onze zaligheid wijzen*, zonder dat der gelovigen eigen werken of verdiensten daar iets aan toebrengen, ja ook hun geloof niet, in dit opzicht aangemerkt. De Heilige Geest toch leert ons in het Evangelie, en verzekert ons door de Sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is. En zo zijn de Sacramenten dan gewis Gods

onbedrieglijke waartekenen en zegelen, om ons geloof niet slechts gedurig op te leiden tot de rechte beschouwing van onze rechtvaardigmaking en zaligheid, door de enige zoenofferande van de Heere Jezus Christus aan het kruis, maar om het in de gedurige omhelzing van die Goddelijke genadeweldaden ook lzo te versterken en meer en meer te bevestigen door de kracht van de Heilige Geest. *Eveneens gelijk ook Abraham oudtijds het teken der besnijdenis ontvangen heeft, tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, opdat hij zou zijn een Vader der gelovigen, in de voorhuid zijnde, ten einde ook hun de rechtvaardigheid toegerekend worde, Rom. 4:11.*

Zodanige Sacramenten heeft er de Heere (vraag 68) twee ingesteld in het Nieuwe Verbond of Testament, namelijk de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal, en die beide in plaats van de afgestelde Sacramenten van het Oude Verbond, de Besnijdenis en het Pascha, welke hun vervulling bekomen hebben in het enige slachtoffer van de Heere Christus aan het kruis. Daarom moesten die wettische sacramenten, als hebbende in zich een schaduw der toekomstige goederen, Hebr. 10:1, dan nu aanstonds wijken, om plaats te maken voor die betere Evangelische Sacramenten van het Nieuwe Verbond. De Heere heeft in Zijn aanbiddelijke wijsheid en genade goedgevonden, het geloof van Zijn volk enkel door middel van twee heilige Sacramenten te versterken, overmits die in de kracht van de Heilige Geest hiertoe genoegzaam waren, en zonder die Goddelijke kracht geen honderd sacramenten genoegzaam konden zijn. De Heilige Doop verzegelt de gelovigen hun waar Christendom, en het Heilig Avondmaal verzegelt hun wasdom en versterking in het ware Christendom. En zie, meerder verzegeling van God heeft een Christen niet nodig. Er zijn over de natuur van beide deze Goddelijke Sacramenten verhandelingen genoeg geschreven van anderen, en ons oogmerk lijdt niet, daar breed in uit te wijden. Daarom zullen wij, om de Catechetische draad te volgen, hier slechts een korte opening van deze trachten te geven, tot het voorgestelde doel van de versterking van het geloof, waar wij nu bezig zijn te handelen.